

Fattigvæsenet

i Ousted og Taaning Sogne

efter
Forordningen af 5. Juli 1803.

Af R. P. RANDLØV.

Sognekommisionstiden 1804—1842.

I de ældste Tider var de, der ikke selv kunde sørge for deres Underhold, henviste til gode Menneskers Velvilje, og maatte vel for største Delen bjerge Føden ved Tiggeri. Ved Forordning af 5. Juli 1803 om Fattigvæsenet paa Landet blev der oprettet Sognekommisioner, og det gjordes til Pligt for samtlige Kommuner forsørge deres Fattige, d. v. s. dem, som var fødte i Kommunen eller som havde haft treaarigt Ophold dér. Dem, der trængte til øjeblikkelig Hjælp, men som ellers ikke hørte Kommunen til, skulde ogsaa hjælpes, men her lignedes Udgifterne paa samtlige i Amtet værende Kommuner. Nu kom de Fattige altsaa under lovmæssig Forsørgelse.

Efter den nye Ordning inddeltes Landet i Sognedistrikter. Et saadant Distrikt bestod af samtlige under en Præst henhørende Hoved- og Anneks sogne. Herunder hørte de Fattige, der, som anført, var fødte i Distriktet eller efter deres fyldte 18de Aar havde haft fast Ophold der i det foreskrevne Aaremaal. Udgifterne til de Fattiges Forsørgelse skulde dækkes ved Skatter, og Fattigvæsenet skulde bestyres af Præsten, en stor Lodsejer og tre à fire Sognemænd. De Fattige inddeltes i tre Klasser. Første Klasse var dem, der var saa gamle eller svagelige, at de absolut intet kunde fortjene. De skulde have hele Underholdet, Husly og Varme samt Pleje i Sygdomstilfælde. Anden Klasse var forældreløse Børn eller Børn, hvis Forældre paa

Grund af Omstændighederne ikke var Børnenes Opdragelse betroet. Tredie Klasse var dem, der vel kunde fortjene noget, men ikke tilstrækkeligt til eget og Families Ophold. I Ousted-Taaning Sogneraadsarkiv findes endnu den gamle Forhandlingsprotokol fra Sognecommissionens Tid. Da det formentlig kan have nogen Interesse at se, hvordan dette første lovmæssige Fattigvæsen virkede, har jeg foretaget nogle Uddrag og Afskrifter efter nævnte Protokol, som i det følgende skal gjengives her. Sognecommissionen havde vist udelukkende med Fattigforsørgelsen at gjøre. 1814 kom Loven om Skolevæsenet paa Landet, og dennes Administration faldt vel ogsaa ind under Commissionens Virke, men af de refererede Forhandlinger kan det ikke ses, at den har drøftet Skolens Anliggender. Kun et enkelt Sted kalder den sig »Fattig- og Skolecommissionen«, men de Sager, den behandler, er udelukkende Fattigsager. Som nævnt har det sin Interesse at se, hvordan en saadan Institution begyndte sit Arbejde og derfor skal her gives en Udskrift af Forhandlingsprotokollen for Commissionens Virksomhed i det første Aar:

»Den 31. Oktober 1803 havde Ousted—Taaning Sogne-Commissions Medlemmer: Bestaaende af Capitain Westergaard til Tammestrup, Præsten Søren Bagge i Sneptrup, samt Sognefogden Hans Mathisen af Riis, Jens Eskesen af Elling, Laurs Nielsen af Taaning og Peder Iversen af Horndrup, tilligemed Sognefoged Laurs Jørgensen af Taaning paa S. T. Hr. Borgermester Carøes Vegne: Districts Beboerne forsamlede for at bestemme hvad enhver vilde frivilligen give til de Fattiges Understøttelse i Sogne-Districtet for Aaret 1804, og erklærede de sig da at være villige til at give som følger.

	Rug			Byg			Penge		
	Tdr.	Skp.	Fdk.	Tdr.	Skp.	Fdk.	Rdl.	ℳ	β
Capitain v. Westergaard	1	»	»	1	»	»	5	»	»
Inspecteur Haarup	»	4	»	»	4	»	2	»	»
Præsten	»	4	»	»	4	»	4	»	»
Elling 8te Gaardmænd, hver	»	1	»	»	1	»	»	5	»
Eyer 10 ¹ / ₂ Gaardmænd, hver	»	»	2	»	1	»	»	4	»
Riis, 9 Gaardmænd, hver	»	»	2	»	»	3	»	3	»
Tebstrup, 15 Gaardmænd, hver	»	»	2	»	»	3	»	3	8
Biødstrup, 3 Gaardmænd, hver	»	»	2	»	»	2	»	3	»
Taaning, 10 ¹ / ₂ Gaardmænd, hver	»	1	»	»	1	»	»	4	»

	Rug			Byg			Penge		
	Tdr.	Skp.	Fdk.	Tdr.	Skp.	Fdk.	Rdl.	β	
Horndrup, 11 Gaardmænd, hver.....	»	1	1	»	»	»	»	2	»
Degnen, Rasmus Poulsen, Riis	»	»	»	»	»	»	1	»	»
De frivillige Gaver er altsaa.....	9	1	»	8	6	2	55	5	»
Sal. Etatz. Raadinde de Lichtenberg haver skienket 500 Rdlr. til Ousted— Taaning Sogns Fattige, af hvilke have aarlig Rente.....	»	»	»	»	»	»	20	»	»
Tavlepenge have aarlig 10 à 12 Rdl... Den visse Indtægt til de Fattige i Di- strictet bliver altsaa.....	»	»	»	»	»	»	10	»	»
	9	1	»	8	6	6	85	5	»

Som trængende til Understøttelse har meldt sig af dem, der kan henføres til

1ste Classe.

Nr. 1. Jens Them af Elling, 84 Aar, kan aldeles intet fortjene, haver forlangt og kan ikke have ringere til sin Underholdning end	1	»	»	1	»	»	8	»	»
Nr. 2. Iver Ottensens Enke, 80 Aar gl., har et Rørelse, kan altsaa intet fortjene, behøver	1	»	»	1	»	»	10	»	»
Nr. 3. Peder Sørensen af Taaning, 60 Aar, saa ringe i Benene og Armene, at han intet kan udrette, kan ej have mindre end	1	»	»	1	»	»	8	»	»
Nr. 4. Laurs Troulsen af Horndrup, 82 Aar gl., kan næsten intet fortjene, behøver	1	»	»	1	»	»	8	»	»

Af de Personer som henhører under 2den Classe, findes ingen her i Districtet.

3die Classe.

Nr. 1. Anders Pedersen i Tebstrup, 74 Aar, kan kun fortjene lidet, forlanger	»	6	»	»	6	»	6	»	»
Nr. 2. Kirsten Iversdatter, Horndrup, over 60 Aar, svagelig og ringe i Benene, kan kun fortjene lidet, og kan ej have ringere end	»	6	»	»	6	»	6	»	»
Nr. 3. Hans Clausen i Riis 70 Aar gl. kan fortjene noget, men ej det nødvendige, behøver Understøttelse, og kan ej være mindre end	»	6	»	»	6	»	»	4	»
Nr. 4. Jens Andersen af Riis 70 Aar gl., kan fortjene noget, men ej det nødvendige, kan ej tillægges mindre end ...	»	4	»	»	4	»	4	»	»

	Rug			Byg			Penge		
	Tdr.	Skp.	Fdk.	Tdr.	Skp.	Fdk.	Rdl.	Å β	
Nr. 5. Jens Jensens Enke af Tebstrup 70 Aar gl. kan ikke fortjene det nød- vendige, forlanger.....	»	4	»	»	2	2	4	»	»
Nr. 6. Peder Christensens Enke i Teb- strup ligeledes 70 Aar og skrøbelig saa hun behøver Understøttelse i det mindste	»	5	»	»	4	»	4	»	»
Nr. 7. Karen Michelsdatter af Eyer, 60 Aar gl. kan behøve lidet Understøttelse, ej mindre end	»	2	»	»	2	»	2	»	»
Nr. 8. Niels Hyrdes Enke i Taaning, 70 Aar gl. og skrøbelig, kan ej tillægges mindre end	»	4	»	»	4	»	2	»	»
Nr. 9. Anna Mortensdatter i Horndrup, 60 Aar gl. og skrøbelig, forlanger ...	»	4	»	»	4	»	2	»	»
Udgjør den visse Indtægt af Korn og i Penge	9	1	»	8	6	2	68	»	»
Bliver altsa tilbage i Cassen.....							17	5	»

Her i Districtet findes ingen arbejderhuuse, og vi indseer ikke heller hvorfra Udgifterne skulle komme til samme Indretning, naar saa stort et antal skulle anskaffes i Amtet at de kunde tilvejebringe nogen Nytte, men troer derimod at slige Huuse gjerne kan undværes, da de der kan arbejde i vore Tanker kunde af Beboerne i ethvert District skaffes arbejde, der stemmede overens med deres Kræfter. Beboerne her i Districtet har tilbudet at skaffe de Fattige af Mandkjønnet et eller andet Arbejde, som de kunde forrette, og af hver Tønde Hartkorn at levere et $\frac{1}{2}$ Hør, Blaar eller Uld til de Fattige af Qvindekjønnet at spinde.

Sneptrup, den 12te Novbr. 1803.

I. C. Westergaard.

Laurs Nielsen.

S. Bagge.

Peder Iversen.

Jens Eskesen.

Laurs Jørgensen.

Hans Mathiasen.

Aar 1803 den 27de Decbr. var Commissionen for Ousted og Taaning Sogne-District samlet i Sneptrup Præstegaard, og blev da i den af Præsten under 12te Novbr. lagte og af hele Commissionens Medlemmer underskrevne og bifaldte Plan gjort denne Forandring: at de Anne Mortensdatter i Horndrup tillagte 4 Skp. Rug, 4 Skp. Byg og 2 Rdl. i Penge :som hun ikke vil modtage: tillægges Glarmesteren i Tebstrup, og Søren Sørensens vanføre Barn i Taaning tillægges 2 Rdlr. af de 4 Rdl. som var tillagt Jens Jensens Enke i Tebstrup; og blev da tillige beslut-

tet: at af det de Fattige tillagte Korn skulde straks det halve dem tildeeles, og at af Penge hver leveres 2 Rdl., undtagen Iver Olesens Enke og Peder Sørensen af Taaning, som hver den Gang skulde have 3 Rdlr., samt bestemt, at de Fattige Fruentimmer der vil have noget at spinde skal fra Nytaar efter Omgang leveres 1 ⌘ Hør eller Blaar af hver Tønde Hartkorn, og Mandfolkene, der behøver Arbejde, anvises samme efter Omgang ved Gaardbeboerne. Og da der nu saaledes er sørget for Sognedistrictets Fattige, anmodes Beboerne her i Districtet fra denne Dag at afholde sig fra at give Fremmede Fattige.

I. C. Westergaard.	S. Bagge.	Laurs Jørgensen.
Laurs Nielsen.	Peder Iversen.	Hans Mathiasen.
	Jens Eskesen.	

Vedlagte og indførte Plan blev af Amts Direktionen ved dens Samling paa Horsens Raadstue den 30te Januar 1804 indvendt, at de Fattige i 3die Classe var tillagt for lidet og erindret, at de maatte tillægges meere.

I Følge heraf var Ousted og Taaning Sogne-Commission forsamlet i Snestrup Præstegaard den 9de Marts 1804, for at overveje, paa hvad Maade den af Amts-Directionen befalede Forhøjelse kunde finde Sted; men da den overvejede de Fattiges Tilstand og enhver af disses Omstændigheder, fandtes den som forhen, at ingen af dem i 3die Classe behøvede mere end det dem tillagte, naar de vilde arbejde, hvilket, efter Commissionens Foranstaltning er sørget for at de ikke skal mangle. Commissionen dristede sig derfor til at anmode den høje Direction om; at det ved den lagte Plan maatte have sit Forblivende, da Sogne-Commissionen, naar den skal handle efter Samvittighed, ikke kan tillægge dem i 3die Classe mere end det dem allerede tillagte, helst da de Fattige ere fornøiede, og ikke fordrer mere, eller ere nogen til Byrde. Videre blev den Dag besluttet: at den frivillige Gave, inden denne Maanedes Udgang skulde indsamles, samt at de Fattige ved denne Maanedes Udgang blive tildelt dem af 1ste Classe 3 Rdlr. og dem af 3die Classe 2 Rdl. Samme Dag blev oplæst Amt-Directionens Resolution af 17de Febr. 1804, angaaende en Fattig ved Navn Jens Christensen Schmidt, der opholdt sig i Søndervissing Sogn, at han skulde underholdes af Ousted og Taaning Sogne District; og blev da vedtaget, at der, saasnart mueligt, skulde gjøres Forespørgsel i Canceliet, om, hvilket Sogne-District, der var pligtig til at underholde ham, samt at han, indtil Sagen blev afgjort, skulde efter Omgang underholdes af Sogne-Districtet.

I. C. Westergaard.	S. Bagge.	Laurs Jørgensen.
Laurs Nielsen.	Peder Iversen.	Hans Mathiasen.
	Jens Eskesen.	

Den 12te Juni 1804 var Sogne-Commissionens Lemmer atter forsamlede i Snestrup Præstegaard, og blev da af Præsten an-

meldt, at Almissemlem Jens Pedersen af Tebstrup den 7de Maii ved Døden var afgaaet, og at den afdødes Familie havde forlangt at beholde hans Efterladenskab, imod at betale hvad han af Sogne-Districtet havd nydt i Korn og Penge, som var 3 Skpr. Rug, 3 Skpr. Byg og 2 Rdl. Dette blev den afdødes Familie af Commissionens Lemmer tilstaaet paa Vilkaar, at Kornet skulde betales efter dette Aars Capitels Taxt, og den afdødes Familie altsaa betale til Districtets Fattigkasse 5 rdl. 4 K 8 β . — Videre blev af Præsten anmeldt, at Peder Christensens Enke af Tebstrup havde erklæret heller at ville undvære de hende tillagte 5 skpr. Rug, 4 skpr. Byg, 4 rdlr. i Penge, end at lade hendes Eyende optegne. I Følge denne Anmeldelse besluttede Commissionen, at det hende tillagte skulde, dersom ingen af de Fattige dette Aar behøvede det, regnes næste Aar til Indtægt.

Denne Dag blev tillige af Commissionen besluttet, at den sidste halve Deel af det de Fattige tillagte Korn, skulde saasnart muligt af Præsten de Fattige tildeles, samt at Jens Thomasens Enke og Claus Hansen af Riis skulde tildeeles i deres Sygdom, hun 4 rdlr. 4 K og han 2 rdlr.

I. C. Westergaard.
Laurs Nielsen.

S. Bagge.
Peder Iversen.
Jens Eskesen.

Laurs Jørgensen.
Hans Mathiasen

Den 28de September var Ousted og Taaning Sognecommission sidste Gang for dette Aar forsamlet i Sneptrup Præstegaard, og blev da besluttet, at de Resterende af de, de Fattige tillagte Penge, skulde før Oktober Maanedes Udgang, de Fattige af Præsten udbetales; samt at Glarmesteren Henrich Jacobsen af Tebstrup skulde fratages 2de skpr. Rug og 2de skpr. Byg, som endnu ikke var ham tildelt af de 4re skpr., der var ham tillagt, da han kunde faae Arbejde, men vilde ikke have det, og altsaa ikke burde styrkes i sin Dovenskab.

Samme Dag fremlagde Præsten for Commissionen, S: T: Hr. Amtmand v. Morgenstjernes Skrivelse, hvorved bekendtgjordes Canceliets Resolution, Jens Christensen Schmidt angaaende, nemlig: at han paa Grund af Amtmandens Erklæring, skulde underholdes af Ousted og Taaning Sogne-District, samt Cancelliets Resolution paa Beboernes Ansøgning om at være befriede for at underholde Jens Christensen Schmidt, der var ligegyldende med ovenanførte.

Paa Grund af denne Resolution, ansaae Commissionen sig pligtig, at sørge for benævnte Jens Christensen Schmidts Underholdning, og fik Husmand Hans Jørgensen af Taaning overtalt til at tage imod ham paa Vilkaar, at han for Kost, Opvarthning og Varme, skulde have aarlig 12 skpr. Rug, 12 skpr. Byg og 20 Rdlr. i Penge.

I. C. Westergaard.
Laurs Nielsen.

S. Bagge.
Peder Iversen.
Jens Eskesen.

Laurs Jørgensen.
Hans Mathiasen.

Regnskab
over Fattigvæsenets Indtægter og Udgifter i Ousted-Taaning
Sogne-District i Aarhus Amt for Aaret 1804.

	Kornvarer ¹⁾								
	Rug			Byg			Penge		
	Tdr.	Skp.	Fdk.	Tdr.	Skp.	Fdk.	Rdl.	ℳ	β
Indtægt.									
1. De paa Sognets Beboere lignede Bidrag i Korn	9	1	»	8	6	2			
2. Almissemlem Anders Pedersens Efterladenskab overladt Familien imod Betaling af det Sogne-Districtet Bekostner i Korn og Penge							5	4	8
3. Frivillige Gaver af Sognets Beboere i Penge							55	5	»
4. Indtægten af de Fattiges Tavle som ombæres i Kirken naar det fastsatte til Helsingørs Fattige er fradraget ..							10	»	»
5. Overskudet af Helsingørs Fattig-Tavle, anført under Nr. 4.									
6. Frivillige Gaver ved Huses Salg								»	3 »
7. Fundne eller optagne Kreaturer								»	» »
8. Renter af en Capital som er skjenket de Fattige							20	»	»
9. Bøder som tilfalder Kassen.....							»	»	»
Er...	9	1	»	8	6	2	92	»	»
Udgi vt.									
1. De Fattige i 1ste Classe.									
Nr. 1. Jens Them	1	»	»	1	»	»	8	»	»
Nr. 2. Iver Ottensens Enke	1	»	»	1	»	»	10	»	»
Nr. 3. Peder Sørensen	1	»	»	1	»	»	8	»	»
Nr. 4. Laurs Troulsen	1	»	»	1	»	»	8	»	»
i 2den Classe.									
Af disse findes ingen her i Districtet i 3die Classe.									
Nr. 5. Anders Pedersen.....	»	3	»	»	3	»	2	»	»
Nr. 6. Kirsten Iversdatter.....	»	6	»	»	6	»	6	»	»
Nr. 7. Hans Clausen	»	6	»	»	6	»	4	»	»
Nr. 8. Jens Andersen	»	4	»	»	4	»	4	»	»
Nr. 9. Jens Jensens Enke.....	»	4	»	»	2	2	4	»	»
Nr. 10. Karen Mikkelsdatter.....	»	2	»	»	2	»	2	»	»
Nr. 11. Niels Hyrdes Enke.....	»	4	»	»	4	»	2	»	»
Nr. 12. Henrich Jacobsen.....	»	2	»	»	2	»	2	»	»
2. Leyede Bud til Læger	»	»	»	»	»	»	»	»	»
3. Omkostninger ved de Fattiges Begravelser	»	»	»	»	»	»	»	»	»

¹⁾ Anden Naturalforplejning efter 12 § a, b, c, d samt 18 og 14 §.

	Kornvarer ¹⁾								
	Rug			Byg			Penge		
	Tdr.	Skp.	Fdk.	Tdr.	Skp.	Tdr.	Rdl.	ⷀ β	
4. For Fattigvæsens Protocollens Anskaffelse	»	»	»	»	»	»	1	»	»
5. Fattig Betjente ikke antagne	»	»	»	»	»	»	»	»	»
6. Beholdningen bliver altsaa, som i næste Aars Regnskab taget til Indtægt, naar foruden ovenanførte endnu fra- drages: de									
Jens Thomsens Enke tillagte	»	»	»	»	»	»	4	4	»
Søren Sørensen	»	»	»	»	»	»	2	»	»
Claus Hansen	»	»	»	»	»	»	2	»	»
Ialt	»	2	»	1	1	»	22	»	8

Sneptrup, d. 31te December 1804.

S. Bagge.

At de Fattige have faaet, hvad Regnskabet melder, bevdines af os underskrevne Sogne-Commissionens Medlemmer.

I. C. Westergaard. Laurs Jørgensen. Laurs Nielsen.
Peder Iversen. Hans Mathiasen. Jens Eskesen.

Det tilstillede Regnskab for Ousted—Taaning Sogne er befun-
den overensstemmende med Protokollen, test.

Elbech d. 31' Janr. 1805.

Jordhøy«.

1805 synes den store Lodsejer at være gledet ud af Commissionen. Hans Navn findes ikke mere i Forhandlingsprotokollen. I dette Aar er der ingen Indtægt af Almisselemmers Efterladenskaber eller af fundne eller optagne Kreaturer. Derimod er der paa Indtægts-
siden opført: »Bøder, som tilfalder Kassen for Skov-
tyverier 16 Rdlr«. 1806 er der en Indtægt ved Salg af Fattiges Efterladenskaber paa 17 Rdlr 2 ⷀ og Bøder »for Vægning af Arbejde til Kirken 3 ⷀ«. En Ligkiste til et Almisselem har kostet 2 Rdlr 2 ⷀ eller omsat i Nutidens Penge 4 Kr. 67 Øre. 1807 faar Horndrup de 5 Fjerdingkar Rug, som hver Gaard skal levere, ombyttet til 3 Fjerdingkar Rug og 2 Fjerdingkar Byg. For denne Omlægning tilbød de at betale 1 ⷀ 8 β hver i Penge. Fattiglem Peder Sørensens Begravelse har ialt kostet 4 Rdlr 1 ⷀ 8 β.

For 1808 er der en Indtægt paa 22 Rdlr. ved Salg af afdøde Lauritz Truelsens Efterladenskaber. Hans

¹⁾ Anden Naturalforplejning efter 12 § a, b, c, d samt 13 og 18 §.

Ligkiste har kostet 3 Rdlr. — Cancelliet havde ønsket, at de Kornvarer, de Fattige fik, skulde leveres i »forædlet Tilstand«. Dette blev behandlet i Commissionens Decembermøde, men da de Fattige var fornøjede med den hidtidige Ordning, og man desuden var bange for »at Fødevarerne ved at blive forædlede skulde blive forringede, troede den ikke, at at det var nyttigt i den Henseende at gjøre nogen Forandring.« — En Enkemand, Søren Stephensen, var indkaldt til Arméen og fik til sit moderløse Barns Opdragelse 10 Rdlr. — Jordhøy i Elbek, der har revideret Regnskaberne, underskriver 1808 for sidste Gang.

1809 er Niels Sørensen indkaldt til Arméen og hans Hustru faar da »til sine Børns Opdragelse« 4 Skpr. Rug. Præsten i Væhr, Schmidt, har nu eftersat Regnskabet, hvilket han attesterer 29. Januar 1810.

1810 har Regnskabet følgende Indtægtspost: »Desuden af en ædeltænkende Mand givet Districtet 3 Rdlr.« Hans Jørgensens faar dette Aar »til understøttelse i sin Sygdom« 2 Skp. Rug og $\frac{1}{2}$ Skp. Byg. Understøttelsen har dog ikke hjulpet for Sygdommen, for hans Kone faar siden til hans Ligkiste 4 Rdlr. En anden Udgiftspost lyder dette Aar: »Henrich Rytters Kone til Understøttelse i hendes Barselseng i hendes Mands Fraværelse 2 Rdlr.«. Saavidt man kan forstaa, har Manden forladt hende. I de følgende Aar helt til 1848 figurerer hun paa Regnskabets Udgiftsside med stadig større og større Beløb. 1848 opføres hun som Enke og som værende 50 Aar. Dette sidste kan dog næppe passe, da hun laa i Barselseng 1810.

1811 tog Commissionen atter Cancelliets Ønske angaaende de forædlede Fødevarer under Overvejelse, men deres Anskuelse om denne Sag var som i 1808, og de Fattige var ogsaa bedst tilfreds med den hidtidige Ordning.

For 1811 blev det bestemt »i Betragtning af Tidernes Besværlighed« at forhøje de Fattiges Pengeportioner. Da det »frivillige« Bidrag hertil var utilstrækkeligt, blev det bestemt, at dette skulde forøges til det dobbelte. »Frivilligheden« har vel saa været saa som saa. De blev vist nærmest tvunget til at gaa frivilligt

med. De Fattiges Antal var dette Aar 32, nemlig 5 i første Klasse, 2 i anden og 15 i tredie. I 1812 har den »Ædelttænkende Mand« atter givet 3 Rdlr. til Distriktet.

1813 er der igjen kommet en stor Lodsejer i Commissionen, idet Sønnichsen paa Tammestrup da underskriver sammen med Commissionens øvrige Medlemmer. — Afgiften i Korn blev forhøjet, da de hidtidige Ydelser vare utilstrækkelige til de Fattiges Underhold.

1814 var Cancelliets Ønske om forædlede Fødemidler til fornyet Overvejelse efter Amts-Directionens Anmodning. Svaret blev det samme som før. Modstanden mod denne »Forædling« havde antagelig sin Grund i, at Kornet ved Formalingen kunde faa tilsat daarligere Bestanddele, hvad Cancelliet mulig ikke har tænkt sig.

Saavidt det kan skønnes, fastsattes Ydelserne af Commissionen, eftersom man fandt det passende. Som oftest blev Ydelserne forhøjede, et Par enkelte Gange nedsat. Naar der manglede nogle faa Skjepper Korn, tilskød Commissionens Medlemmer ofte disse for at være fri for at lave en ny Ligning eller, som de selv skriver, »for ikke at bebyrde Districtets Beboere med noget Paalæg.« 1813 forhøjedes Ydelsen i Korn saaledes:

	yder	1 Td.	5 Skpr.	Rug,	1 Td.	5 Skpr.	Byg
Tammestrup							
Havreballegaard	-	1	-	1	-	1	-
Sneptrup Præstegaard	-	1	-	0	-	1	-
Elling, hver Gaard	-	1	Skp.	3 Fdk.	Rug	1 Skp.	3 Fdk.
Eier.	—	-	1	-	1	-	1
Riis og Tebstrup,	--	-	1	-	0	-	1
Bjødstrup,	—	-	0	-	3	-	3
Taaning,	—	-	1	-	3	-	3
Horndrup,	—	-	1	-	1	-	1

1816 blev Kornydelsen igjen forhøjet. Gaardene i Elling og Taaning fik saaledes Ydelsen fordoblet, medens de andre Byer fik en noget mindre Forhøjelse. Ellingmændene nægtede imidlertid at levere den dem paalagte Ydelse, og det blev derfor 28. Juni bestemt at lade foretage Udpantning. Sognefogden havde ved Ellingboernes Forestilling ladet sig bevæge til at udsætte Udpantningen, men Commissionen fastholdt sin Beslutning i et Møde den 30. Oktober. Saa

klagede Ellingmændene til Cancelliet, og saa trak Sagen i Langdrag. Klagen havde Sognecommissionen til Behandling i et Møde 29. Septbr. 1818. Endelig 15. Novbr. 1819 blev det bestemt at holde Auktion over det til »Fattig- og Skolecassen« udpantede Gods hos de Elling Bymænd. Auktionen holdtes den 29. November næsteften i Riis, men hvad Auktionen har indbragt, ses ikke af Regnskaberne. Paa Auktionsdagen fremkom Ellingmændene med en lovformelig Protest paa stemplet Papir, og dens Ordlyd blev indført i Commissionsprotokollen, men den havde ellers ingen Indflydelse paa Sagens Fremme. I Auktionskonditionernes Punkt 2 findes følgende Bestemmelse: »Ubekjendte, usufisante samt Elling Byes Beboere betale straks eller stiller Caution for deres Bud.« I Salær betalt 6 β Tegn af hver Rdlr., og Auktionspengene skulde iøvrigt være betalte inden 14. December.

Salg af afdøde Fattiges Efterladenskaber giver efterhaanden større og større Beløb. 1815 gaar det endog op til 173 Rdlr. 3 $\frac{1}{2}$ 14 β . En enkelt Fattigs Indbo giver 143 Rdlr. 1821 udviser Regnskabet en Indtægt paa 62 Rdlr. 4 β ved Salg af »Almisselem Ane K. Hansdatters Efterladenskaber, samt 25 Rdlr. som fandtes efter benævnte Afdøde«.

»Forefundne eller optagne Creature« har i 1815 for første Gang givet Penge i Kassen og er opført med 21 Rdlr.

I 1817 har en »ædeltænkende Mand« givet 12 Rdlr. til Kassen.

1815 gaar Repræsentanten for de store Lodsejere, Sønnichsen, Tammestrup, ud af Commissionen. Han afløses af C. Møller, Havreballegaard, hvis Navn dog kun figurerer i nogle faa Aar.

I November 1831 havde Commissionen Møde for at faa et Par Kvinders Børn udsatte i Pleje. Mødrene var ført i Arrest for Tyveri. Det var Ingeborg Henriksdatter og Maren Jensdatter. Den første var ugift og havde et Barn; den anden var en Kone, der var forladt af Manden, og hun havde tre Børn. Saa vidt man kan se, har Maren Jensdatters Fængselsophold ikke været paa Livstid, saaledes som Ingeborg Hen-

richsdatters. Hun blev nemlig dømt til Fængsel paa Livstid for tredie Gang begaaet Tyveri, og hun blev afleveret til Straffeanstalten 24. April 1832. Hun var da 28 Aar. Paa Christian VIIIs og Caroline Amalies Kroningsdag 28. Juni 1843 blev hun imidlertid benaadet og »frigivet af Viborg Tugt- og Forbedringshus, imod at hun fremtidig fører et ulasteligt Levned og ernærer sig ved lovligt Arbejde. Ellers bliver hun uden videre Dom indsat igjen paa Livstid«. Da Sogneforstanderskabet blev afæsket Erklæring, om der fra hendes Forsørgelseskommune Ousted var noget til Hinder for hendes Løsladelse, blev der svaret, »at benævnte arbejdsføre Kvinde ved sine gjentagne Forbrydelser har gjort sig saa mishagelig her i Sognet, at hun neppe her i Egnen vil kunne skaffe sig lovligt Erhverv, ejheller veed Sogneforstanderskabet paa nogensomhelst Maade at forskaffe hende saadant«. Denne Erklæring afgjorde imidlertid ikke Sagen, der endnu en Gang kom tilbage til Forstanderskabet til ny Erklæring. I denne ytres bl. a. »at vi af Erfarenhed have seet, hvor vanskeligt det er, at faae et Menneske, der er straffet for Tyveri, anbragt i Tjeneste.

Ovennævnte Ingeborg Henrichsdatter har nemlig en Fætter, Frederich Henrichsen, 21 Aar gl., der er straffet for Tyverie, og hvem ingen i hele Egnen (al Sogneforstanderskabets anvendte Flid uagtet) vilde tage i Tjeneste sidst afvigte Vinter, hvisaarsag Fattigvæsenet maatte forsørge ham. Den Benaadede har en anden Fætter ved Navn Michel Jensen, 22 Aar gammel, der er straffet 2de Gange for Tyverie, men med ham var Tilfældet det samme sidst afvigte Vinter, som med Fr. Henrichsen. Ingen vilde tage ham i Tjeneste, og Fattigvæsenet maatte forsørge ham. Forstanderskabet anser det for sin Pligt at gjøre opmærksom paa dette Forhold. Det vil neppe være muligt at skaffe hende lovligt Erhverv, og hun vil være hjemfalden til Fattigvæsenet Forsørgelse«. — Kongen resolverede imidlertid 10. November, at hun skulde løslades og hjemsendes til hendes Forsørgelseskommune. Denne fik saa lejet Lejlighed og Sengetøj til hende for Vinteren hos en Kone i Eier. Hun fik tilstaaet 2 Skp. Rug,

2 Skp. Byg og 2 Rdlr. i Penge. Senere fik hun et Læs Brænde til 3 z . Til Sommer lovede hun at sørge for sig selv, og da hun ikke efter de nærmest følgende Regnskaber ses at have faaet Understøttelse, kan man vel gaa ud fra, at det er lykkedes for hende. Senere i Tiden, efter at hun var kommet op i 50—60 Aars Alderen, kom hun imidlertid under fast Fattigforsørgelse i Sognet.

Om Paaligningen endnu følgende: 1832, 1833 og 1834 synes Paaligningen at rette sig noget mere efter Ejendommens Størrelse og den enkeltes Evne. Der er til Gengæld taget nogle flere med, som før er gaaet fri. Det almindeligste Bidrag for en jævn stor Gaard var 1 Skp. 3 Fdkr. Korn af hver Slags. Nogle gav lidt mere, andre lidt mindre efter Ejendommens Størrelse. Men en Mængde Husmænd var nu taget med med smaa Ydelser, almindeligvis 8 β og ikke andet. Gaardenes Bidrag i Penge var for største Delen 1 Rigsdaler eller lidt mere. Tammestrup 6 Rigsdaler, Snestrup 2 og Havreballegaard 4 Rigsdaler. 1835 bliver der et lille Paalæg i Korn nemlig $\frac{1}{2}$ Fdk. Rug og $\frac{1}{2}$ Fdkr. Byg pr. Tdr. Hartkorn. Det er første Gang jeg ser Hartkorn nævnt i Paaligningen. For 1836 er paalignet 2 Fdkr. Rug, 2 Fdkr. Byg og 1 z 8 β pr. Td. Hartkorn.

En ret almindelig Maade at forsørge Fattige paa var ved Omgang i Sognet. Den anvendte Sognecommissionen jævnlig baade overfor store Børn og ældre Folk. Til at begynde med var Opholdet i en Gaard kun et Døgn, men senere blev ogsaa denne Ydelse beregnet efter Ejendommens Hartkorn og kunde da strække sig over baade to og tre Dage i en Gaard.

1841 underskriver Pastor S. Bagge sidste Gang som Formand for Sognecommissionen. Han havde da fungeret i denne Egenskab i 37 Aar, lige siden Commissionen begyndte sin Virksomhed, og han holdt saaledes ud, lige til den afløstes af Sogneforstanderskabet. Ingen af Commissionsmedlemmerne holdt ud saa længe som han. En af dem, der var med fra Begyndelsen, var Peder Iversen i Horndrup. Han underskriver sidste Gang 1820 og har altsaa holdt ud i 17 Aar. Sognefogden Laurs Jørgensen i Taaning, der mødte paa »S. T. Hr. Borgmester Carøes Vegne«, har været med til 1829, da

han afløses af N. S. Bonde, der blev Sognefoged efter ham.

Mange af de gamle Commissionsmedlemmer har ikke været stive i Skrivekunsten, og Gaasefjeren har aabenbart voldt dem Kvaler. Præstens Haandskrift var heller ikke flydende, og Protokollen er de fleste Aar ført af en af Pastoratets skrivefærdige Lærere, hvis Haandskrift idelig gaar igjen. Medlemmerne havde saa ikke anden Besvær med Blæk og Pen end at prente deres Navne, og det er øjensynligt, at en Del af dem har gjort Fremskridt og kunde faa Navnet tegnet baade med Snirkler og Sving, ja tidt helt ulæseligt, saaledes som de har set, de helbefarne i Skrivekunsten kan. Vi er nu naaet ned til den Tid, der kan betegnes som

Sogneforstanderskabstiden 1842—1867.

Den nye Ordning hviler paa Forordningen af 13. August 1841, og den strækker sig fra 1842 til 1867, da Landkommunalloven af 6. Juli traadte i Kraft. Selv om Forordn. af 5. Juli 1803 om Fattigvæsenet paa Landet og Forordn. af 29. Juli 1814 om Skolevæsenet lagde de første Spirer til et Kommunestyre, kom dette dog først under mere faste Former ved Forordn. af 13. Aug. 1841 og især ved Landkommunalloven fra 1867. De gamle Arkivsager, der ligger til Grund for denne Fremstilling, omhandler imidlertid kun Fattigvæsenet, og jeg indskrænker mig derfor til at omtale dette under Forstanderskabets Ledelse. Præsten er jo ikke længere født Formand, idet Forstanderskabet selv vælger sin Formand. Saavidt det kan ses, blev Præsten dog ved at være Formand af Gavn, selv om han ikke var det af Navn. Han fører stadigvæk Forhandlingsprotokollen, aflægger Regnskabet, fører Korrespondancen og ekspederer alle de løbende Forretninger. I Ousted-Taaning var ved Pastor Baggers Afgang kommet en Præst fra Alling-Tulstrup, Andreas Hald. Hvordan han var som Præst, har jeg ingen Mening om, men som Leder af Fattigvæsenet var han meget omstændelig. Naar han paa Kirkestævne indvarslede Forstanderskabet til Møde, brugte han gerne en Ven-

ding om, »at der var Sager af megen Vigtighed«, der skulde behandles. Min Fader har fortalt, at det alligevel ofte kun var rene Ubetydeligheder, der betegnedes som vigtige, f. Eks. naar en fattig Kone skulde have et ekstra Læs Brænde, eller naar en Regning paa nogle faa Mark skulde betales. Fra 10. Maj 1842, da han traadte til, og til Aarets Udgang holdt Sognecommission og Forstanderskab ikke mindre end 15 Møder. Som et Par Eksempler paa, hvor omstændeligt han behandlede de mindste Smaating, skal her anføres et Par Citater fra Forhandlingsbogen:

»Indtægt. Den 1. Juli 1842 indbetalte Gaardmand Rasmus Jensen, boende ved Ousted Kirke, til Ousted-Taaning Pastorats Fattigvæsen af en Gaardkjøb 1 $\frac{1}{2}$ skriver En Rigsbankmark.

Datum ut supra.

A. Hald«.

»Indtægt. Den 15. November 1842 blev indbetalt til Fattigkassen 8 β , skriver Ote Rigsbankskilling i Anledning af en Handel, hvorved Peder Pedersen Kordts Enke, Ane Katrine Pedersdatter i Riis, har tilskjødet Mads Pedersen af Bjødstrup 6 Fag Huus med Bygge- og Haugeplads af $\frac{3}{4}$ Album Hartkorn samt Anpart i Korn og Qvægtiende deraf. — Jeg maa bemærke, at benævnte Enke beboede det tilskjødede Sted, der ligger i Riis Bye.

Datum ut supra.

A. Hald«.

Ikke sandt, det er megen Skriveri for 8 Skilling! Ved Møderne, der saa godt som altid holdtes i Præstegaarden, blev Medlemmerne beværtede med Smørrebrød, Øl og Snaps. Præsten satte Pris paa en Dram, men Fruen holdt igjen. Naar Traktementet fandt Sted, og Flasken var paa Bordet, vilde Præsten gjerne have en ekstra Snaps, naar det kunde ske, mens Fruen var ude af Stuen. Naar hun derfor forsvandt ud til sine Høns eller andet Smaakram, skyndte Præsten sig at tage en Snaps, hvorpaa han skød Flaske og Glas hen til Medlemmerne sigende: »Værsgo, Børnlille; skænk jer en Snaps«. Naar Fruen da igjen lod sig se i Stuen, var i det højeste et af Forstanderskabsmedlemmerne ved at faa sig en Opstrammer. Præsten havde lykkelig faaet Ganen vædet, uden at Fruen mærkede det.

Sogneforstanderskabet kaldes i »Salmonsens« det ved Anordn. af 13. Aug. 1841 oprettede Organ for Land-

kommunalforvaltningens nederste Led«. Herved indførtes en almindelig Ordning, saaledes at samtlige kommunale Anliggender overgik til Forstanderskabet. I hvert Aars Slutning lagde Forstanderskabet Ligning for Beboernes Ydelser til Fattigvæsenet samt Plan til de Fattiges Forsørgelse. Ligningen skete efter Ejendommenes Hartkorn, og de Fattige fik tildelt Naturalier og Penge efter den Klasse, de var henførte til, Saavidt man efter de gamle Optegnelser kan skjønne, blev Kornydelseerne kun paalignet dem, der havde over 3 Skjepper Hartkorn. Dem, hvis Hartkorn var derunder, blev der kun paalignet Penge, og her maa det indrømmes, at Smaabidragene tages med. En Mand i Tebstrup, der havde $1\frac{1}{4}$ Alb. Hartkorn, blev saaledes 1843 paalignet $1\frac{1}{2}$ β , og der var flere med en Fattigskat paa 2 β . 1844 kom der en ny Matrikel, der, ialtfald for en Del af Kommunen, øgede Hartkornet ret betydeligt. 1849, altsaa 4—5 Aar efter den nye Matrikulering, var Paaligningen $\frac{1}{2}$ Skp. Rug, $\frac{1}{2}$ Skp. Byg samt 2 K 4 β pr. Tønde Hartkorn. Til Sammenligning med de Beløb, der ydedes til de Fattiges Forplejning, den Gang Fattigkommissionen begyndte i 1804 og Stigningen gennem Aarene, anføres her nogle Tal, idet jeg kun nævner Beløbene for hvert tyvende Aar:

1804.	9 Td. 1 Sk. Rug,	8 Td. 6 Sk. Byg,	85 Rdl. 5 K	i Penge
1824.	18 - 5 - -	18 - 7 - -	130 - 1 K 1 β	i -
1844.	25 - $7\frac{1}{2}$ - -	25 - $5\frac{1}{2}$ - -	195 - 1 K 14 β	i -
1864.	27 - 4 - -	27 - 0 - -	1547 - » K 12 β	i -

1864 var jo et Krigsaar, og Pengeudgiften var maa ske nok lidt større af den Grund, idet Regnskabet f. Eks. udviser en Udgift til »Udkommanderedes Koner« paa 97 Rdlr. 4 K 7 β . En anden Udgiftspost lød: »Dorthea i Stampemøllen til sin saarede Mand 2 Rdlr.« De følgende Aar var Pengeudgiften dog paa godt 1400 Rdlr. Udgiften eller Ydelsen i Brænde har gennem Aarene været 50—60 Læs Tørv à 1000 Stkr. samt nogle faa Læs Kvasbrænde.

Sogneforstanderskabet valgte selv sin Formand, der skiftede hvert Aar. Den første Formand i Ousted-Taaning Sogne var Niels Laursen, Enggaarden i Taaning. Han var Søn af den tidligere Sognefoged Laurs

Jørgensen, og han maa vist betegnes som en for sin Tid fremragende Bonde. Han blev senere Sognefoged efter Niels Bonde.

Efter disse noget tørre Oplysninger skal jeg her gengive nogle faa Uddrag af de gamle Forhandlingsbøger, der takket være Pastor Halds Omstændelighed giver Oplysning om et og andet, der kaster Strejflys over Tidens Forhold. Pastor Hald skriver:

»1844 den 18. Oktober blev indbetalt til Fattigkassen 1 Rdlr. 3 $\frac{1}{2}$, skriver En Rigsbankdaler og tree Mark af Sognefoged Mathias Hansen, hvem de vare tilsendte af Hr. Justitsraad, Herredsfoged Bernth. Dilsse Penge vare Halvdelen af 3 Rbd., som Jens Westergaard i Elling hans Enke ved Forliig havde indgaaet at erlægge for et hos hende af Toldvæsenet forefunden Spil ustemplede Kort.

Datum ut supra.

A. Hald.«

Hvis det drejer sig om Smugleri, saa har der sikkert ikke været stort at tjene ved den Forretning. Et Spil Kort har neppe kostet mere end 24 Skilling, en Pris de kunde kjøbes for i Halvfjerdserne. Forretningen har været baseret paa Principet lille Fortjeneste, stor Omsætning. Enkekonen, der maatte bøde de 3 Rigsdaler, har maaske ikke engang anet, at hun var i Besiddelse af et Spil ustemplede Kort.

Saa en lille Tragedie. Efter Sogneforstanderskabets Anmodning havde Herredsfogden under 27. Decbr. 1842 paalagt R. F. Hviid i Hørndrup Skov at »entholde« sig fra sin Tjenestepige M. K. Pedersdatter, med hvem han samlevede og avlede Børn, fra den 20. Januar 1843. Pigen var hjemmehørende i Lundum-Hansted, og dertil skulde hun flyttes. Under 11. Januar søger Hviid om Henstand til 1. Maj, da den Lejlighed, han har lejet til hende i Forsørgelseskommunen, ikke kan tiltrædes før. Da hun, siden hun barslede i f. M., er yderst svagelig, og Barnet ogsaa er sygeligt, anser han det for farligt for hendes Sundhed at flytte hende under Vinterens Hjerte fra »min varme Stue til en Commune, der vel ikke vil modtage hende med synderlig Kjærlighed«. Han tilføjer: »Efter at man har nægtet mig alt, hvad der kan nægtes en Mand i sine bedste Aar, uden i nogen Maade at være Forbryder,

Frihed til at ægte den Pige, jeg elsker og har avlet Børn med, Frihed til at raade over mit Eget, — haaber jeg, at denne min underdanige Bøn maa finde Bønhørelse saa meget mere, som det er mig vitterligt, at denne ikke kan skade noget Menneske paa denne heele vide Jord.«

Forstanderskabet lod sig saa blødgjøre under Forudsætning af »at R. F. Hviid føjer Anstalt for, at hans Tjenestepige med samtlige hendes smaa Børn virkelig flyttes fra Ousted-Taaning Sogne den 1. Maj dette Aar.« — Hviid var, saa vidt jeg kan forstaa, Søn af Proprietær Jens Hviid, Tammestrup. Denne havde en Mængde baade »ægte« og »uægte« Børn. Af de sidste figurerede flere i Kommunens Fattigregnskaber, en endogsaa i op mod 50 Aar fra hans fyldte 33te Aar i 1842. Det er vel af denne Grund, at Forstanderskabet ikke har ønsket at faa Frederik Hviids Afkom paa Sognet her. — Nævnte Fr. Hviid kan jeg mindes fra et Besøg, han engang aflagde i mit Barndomshjem en Aftenstund. Han var vist velbegavet, kunde baade synge og spille og fortælle Historier. Nævnte Aften spillede han paa min Faders Violin og sang for os. Han saa noget lurvet ud i Klæderne, og da han henad Sengetid udtalte: »Her at blive er umuligt og længere at komme er besværligt«, vendte mine Forældre det døde Øre til. De havde en Anelse om, at han ikke var »ene«, og senere hørte vi ogsaa fra et andet Sted i Byen, hvor han havde faaet Natteleje, at Sengen var bleven fyldt med Utøj.

Den Halvbroder til ham, der var under Fattigforsørgelse i den lange Arrække, havde Efternavnet Jensen. Det kunde se ud til, at de Børn, Jens Hviid havde udenfor Ægteskab, havde Efternavn efter hans Fornavn, medens Ægtebørnene fik Slægtsnavnet.

I Regnskabet er opført en Udgift paa 5 Rdlr. til et Medlem af Forstanderskabet, Jens Poulsen i Taaning, for en Klædning, som han havde laant ud til et Fattiglem. Den paagældende Herre hed Niels Kraft. Han stak imidlertid af med Tøjet og kom aldrig tilbage med det mere.